

TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹**Kamuran ÖZDEMİR***Dr, Milli Eğitim Bakanlığı, kamur_77@hotmail.com**ORCID Numarası: 0000-0003-0612-4672***ÖZ**

Türkiye’de ortaöğretim programlarında Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2017-2018 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmak üzere kapsamlı bir değişiklik yapılmıştır. Yeni tarih öğretim programıyla öne çıkarılan en önemli unsurlardan biriside değerler eğitimidir. Tarih öğretim programında ulusal ve evrensel değerlere sahip bireyler yetiştirmek amacıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik yardımseverlik olarak on ana başlık altında toplanmıştır. Bireyin ulusal ve evrensel değerlere sahip olması, değerler eğitimi edinip özümsemesine bağlıdır. Bundan dolayı değerler, sadece konu şeklinde değil konu ile ilişkilendirilerek aktarılmalı ve öğretim programı kazanımlarından kopuk olmamalıdır. Bu araştırmada bahsi geçen değerlerin sınıf düzeylerine göre programdaki dağılımını belirlemek amaçlanmıştır. Sınıf düzeylerine göre ünite, konu, kazanım ve açıklamaları incelenerek hangi değeri kapsadığı belirlenmeye çalışılmış, programın değerleri ne kadar kapsadığı, hangi düzeyde hangi değere ne kadar ağırlık verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Tarih dersi öğretim programı sınıf düzeylerine göre kazanımlar ve açıklamaları çerçevesinde incelenmiş, değerler ve değerlere ilişkin tutum ve davranışları kapsama durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiş ve tümevarım analizi kullanılmıştır. Öğretim programında yer alan bütün değerlerin benimsetilmesi için değerlere bütün kademelerde ve ünitelerin hepsinde eşit bir şekilde yer vermeye çalışıldığı görülmüştür. Değerlerin, davranışa ve tutuma dönüştürülmesi teşvik edilmeli, öğrencilerde bu değerlere ilişkin farkındalık oluşturulmalıdır. Değerler, yalnızca öğretim programlarında yer alan ifadeler olmaktan çıkarılmalı, öğrencilere değerleri pratiğe dönüştürmeleri için uygun fırsatlar sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tarih Öğretimi, tarih öğretim programı, değerler eğitimi.

¹ Bu çalışma 5-8 Ekim 2017’de International Symposium of Education and Values’te sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

EXAMINATION OF IN TERMS OF APPROACHES OF VALUES EDUCATION

ABSTRACT

In the program of secondary education in Turkey, comprehensive modifications were made by the Ministry of Education and The Chairman of the Board of Education in 2017-2018 education year. In this new history curriculum, one of the prominent component is value education. In this new curriculum of history some values are gathered in 10 main titles in order to raise new generations with national and universal values. These values are justice, friendship, honesty, self control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, helpfulness. If we want to have new generations with national and universal values, education of values should be assimilated. Consequently we not only teach values like a subject but also they must be narrated in a good correlation and they mustn't be far away from the approach of education program. In this study, the aim is to distribute the values according to the class levels. According to the class levels, units, subject, learning outcome and the explanations are analysed, by this we try to find out which value it involves, how much the program involve the values, from which level they give importance to the values. History lesson education program was searched according to the learning outcome of the class levels, values and the attitudes and the behaviours related to values are tried to be defined. In this research, one of the qualitative searching method of document analysis and inductive analysis are used. It is seen that, in order to adopt all the values in this education program, we mentioned the values in all stages and units in an equal way. The conversion of these values in to the attitudes and behaviours should be encouraged, also the awareness of these values should be constituted to the students. Values should not stay as an expression in the new program, students should have some suitable opportunities for the practice of the values.

Keywords: History teaching, history education curriculum, values of education.

GİRİŞ

Tarih, en basit ifadeyle, "geçmişin bilimi" olarak tarif edilir. Tarihi, Fransız Annales Okulu kurucularından Marc Bloch, "zaman içinde insanların ilimi"; Amerikalı tarihçi Turner ise "geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar" şeklinde tanımlamışlarken; E.H. Carr, "tarihçi ile olaylar arasında devamlı bir etkileşim, geçmişle günümüz arasında bitmeyen bir diyalog" (Carr, 1988: 29'dan Aktaran Safran ve Köksal, 1998: 35); Lucien Febvre, "geçmiş ve bugünün incelenmesi"; Fernand Braudel ise, "bütün tarihlerin toplamı, geçmiş, hal ve gelecekteki mesleki kabiliyet ve bakış açılarının bir araya gelmesi" olarak tanımlamışlardır (Kütükoğlu, 1991: 1-2). Tarih, geçmişteki olayları; yer, zaman ve faileri göstererek kaynaklara dayalı olarak sebep-sonuç ilişkisi içinde inceleyen objektif bir bilim dalıdır (Köstüklü, 1999: 14). Tarih, geçmiş hakkında bilgi kalıpları ezberlemek değil, insanlığın geçmişini araştırarak, analiz ettikten sonra, orada yakalanılan evrensel değerleri yeniden kullanılabilir hale getirerek zamanın akışına katkıda bulunmaktır (Ata, 2002: 51).

Tarihi olaylar özellikleri itibariyle sürekli bir oluş ve hareketlilik içindedir. Bu durum ise, tarihin içeriğini değiştirmemişse de o içeriğin algılanmasını değiştirmiştir. XIX. yüzyıla kadar bilgiler çok sınırlı olduğu için, eğitimciler arasında "ne öğretim" sorusu pek tartışılmamıştı. Çünkü bilinen her şeyi bir insana öğretmek mümkün olabiliyordu (Safran, 2006: 27). XX. yüzyıla kadar tarihi bilginin içeriğinin yalnızca tarihçiyi ilgilendirdiği düşünüldüğünden dolayı da, tarihi bilgi ile ilgili yapılan tartışmalar bu bilginin öğretimine yansıtılmadı. Oysa tarihçinin ortaya çıkardığı tarih bilgisi ile tarih öğrencisinin sahip olduğu tarih bilgisi aynı nitelikteydi (Collingwood 1990: 74). Bu doğrultuda geçmişle ilgili olarak tek bir doğrunun olmadığı düşüncesinden hareketle sorgulama, mantıksal düşünme ve düş gücü süreçleri, tarihsel dil gelişimi, bilgiyi kanıt ve belgeden yola çıkarak yapılandırma, yorumlama ve ürün ortaya koyma gibi bir tarihçide olması gereken becerileri öne çıkaran bir tarih anlayışı gittikçe önem kazandı.

Bu doğrultuda tarihî bilgi ve tarih öğretimi üzerine tartışmalar ve çalışmalar gerçekleştirilmiş, çözüm önerileri ileri sürülmüştür. Bu gelişmelerin sonucunda tarih öğretimi yoluyla öğrencilere düşünme becerilerinin kazandırılması gerektiği görüşü öne çıkmaya başlamıştır. Böylece tarihçiler, edindikleri tarih bilgileri ve tarihî düşünme becerileri ile tarihe hem bir bilim dalı olma hem de meslekî saygınlığını arttırma yönünde katkı sağlamışlardır (Köksal, 2008: 394). Bir bilim olarak tarihin üç yönü vardır: Birincisi, geçmiş olaylarla ilgili olan gerçekleşmiş tarih; ikincisi, geçmişi incelerken tarihçilerin izledikleri yöntem; üçüncüsü, tarih ders kitaplarında yer alan tarihçilerin geçmiş olaylarla ilgili olarak yazdıkları ifadelerdir (Paykoç, 1991: 5).

Tarih adı verilen akademik disiplin, aynı zamanda okullarda "Tarih" diye adlandırılan bir derstir. Tarih dersi vasıtasıyla, geçmiş ile ilgili bir takım bilgi veya inançların çocuklara aşılanması üç önemli nedeni vardır. Bunlar; Miras olarak tarih, Ahlaki eğitim için tarih, Günümüz dünyasını anlamak için Tarih'tir (Safran, 1997: 28). Dilek'e göre (2002: 33-34) Tarih öğretimi, öğrencinin kişisel gelişiminde bir öge olarak kabul edilir. Bu bağlamda tarih, genelde gelişmekte olan ülkelerde geleneksel bir anlayışla kimlik gelişimi ve kültür aktarımı amacıyla öğretilirken, gelişmiş ülkelerde, zihinsel becerileri geliştirme üzerine dayandığı görülmektedir (Demircioğlu ve

Tokdemir, 2008: 70). Tarih eğitimi incelendiği zaman, alanın vatandaşlık eğitimini destekleyebileceği görülür (Akt: Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 70). Tarih dersleri aracılığıyla kültürel ve toplumsal değerlerin neler olduğu, bunların nasıl doğup ve geliştiğini öğrencilere öğretmek mümkündür. Tarih öğretimi; bir sosyalleşme aracı olarak kültürel mirasın aktarıcısı olması, karşılaştırma, çözümlenme, sentez ve öteleme gibi eğitimsel becerileri geliştirmesi, her öğrencinin bilmesi gereken fikir ve kavramları vermesi, geniş bir literatürü içermesi, dünya vatandaşlığı için eğitimde önemli bir unsur olması, okul hayatına katkıda bulunması, yaşama uyum sağlamada öğrencilere yardımcı olması, empatiyi beslemesi, öğrencileri iyi birer vatandaş ve milletin sadık taraftarları yapması, toplumu kaynaştırması bakımından önemli ve gereklidir (Nichol, 1996: 3-4). Tarih öğretiminde üç temel amaç vardır: Öğrenciye, geçmiş hakkında bilmesi gereken oranda ve çerçevede, geleneğe dayalı bilgiler vermek; çocuğa ve gence, içinde yaşadığı toplumun “bugün” den ibaret olmadığını, uzun bir geçmişten geldiğini ve devam edeceğini hissettirmek; toplumun erdemlerini, sanat yeteneklerini kavratmak; yeni bilgileri temel bilgilerle buluşturup özümsemesine yardımcı olmaktır (Sakaoğlu, 1998: 144).

Tarih öğretiminde, öğretmenin bilgilere hâkim bir otorite olarak görülmesi ve öğretmen ağırlıklı tek yönlü öğretimin gerçekleşmesi, bilimsel düşünme ile ilgili tutumların gelişmesini zorlaştırmaktadır (Paykoç, 1991: 345). Köksal’a göre (2008: 387), Türkiye’de tarih öğretimi, tarihçilik ve tarih öğretmenliği olmak üzere iki mesleki donanım üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tarih öğretimi, öğrencilere nedeni açıklanmayan, kanıtlanmayan, tartışılmayan, ezbere dayalı bilginin aktarımı olarak algılanmamalıdır. Bu durum öğrencileri araştırmaktan, eleştirmekten, yaratıcılıktan uzaklaştırmakta ve öğrenciyi dersi sevmeyen, sorgulamayan, bilgiyi üretme duygusu körelmiş bireyler haline getirmektedir. Drake ve Brown (2003: 471), tarih öğretimini, öğretmen ve öğrencilerin hep birlikte geçmişe dair yorumlarını yeniden şekillendirdikleri bir ortaklaşa sorgulama süreci olarak tanımlamaktadır. Sungu’ya göre (1996), çağdaş öğretmen, çocuğun çevresindeki dünyayı algılamasına yardımcı olacak bilgi, beceri ve tutumları kazandıran öğretmendir (Ata, 1998: 133). Bu çerçevede Kabapınar (1998: 232), Tarih derslerinin bilgi ezberlettirilen bir yapıdan çıkarılması gerektiğini; öğrencinin düşünebilme, eleştirebilme, yorumlayabilme, sentez yapabilme, olgular arasında ilişkiler kurabilme gibi yaşama dönük yeteneklerinin geliştirilebileceği bir yapıya büründürülerek; vatandaş olarak haklarının ve ödevlerinin bilincinde bireylerin yetiştirilmesine yardımcı olması gerektiğini belirtmektedir.

Sorunların çözümü için alanda yenileşme gereksinimi yaygın bir kanı halindedir (Alkan, 1998: 101). Bu yenileşme hareketi Milli Eğitim Bakanlığının başlatmış olduğu ilköğretimden ortaöğretimin sonuna kadar devam edecek öğretim programları (müfredat) çalışmaları ile doruk noktasına ulaşmıştır. Türkiye’de öğretimin kapsam ve amacı öğretim programları ile belirlenmektedir. Okulların amaçlarına bağlı, onun düşünüş, duyuş ve davranışlarını etkileyebilecek nitelikte tarihi gelişimi itibarıyla insanlığın sahip olduğu bilgi ve tecrübelerin, bir plan ve düzene bağlı şekilde öğrencilere kazandırılması amacıyla düzenlenmiş belgeye “müfredat” denir (Hesapçioğlu, 1994: 74). Eğitime ilişkin müfredat kavramının kullanımında bir birlik yoktur. Müfredat programı, öğretim programı, ders programı, okul programı, öğretme ve öğrenme programı, yetişek, eğitim programı gibi kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır (Hesapçioğlu, 1994: 74). Müfredat, herhangi bir okulun ayrı ayrı

sınıflarında bir ders senesi içinde hangi derslerin, haftada kaç saat ve hangi amaçlara göre okutulacağını ve bu derslerden hangi konuların işleneceğini gösteren belgedir (Hesapçıoğlu, 1994: 75).

Müfredatlar ulaşılacak amaçları; bu amaçlara ulaşabilmek için seçilecek ve belli ilkelere göre düzenlenecek içeriği, uygulanacak yöntemleri, destekleyici araç-gereçleri, amaçlara ne kadar ulaşabildiğini gösteren değerlendirme ölçütlerini kapsamaktadır (Gözütok, 2003: 44). Çünkü öğretmen eğitiminden, ders kitabına, sınıf yönetiminden uygulanacak öğretim yöntemine ve ne tür bir insan tipi yetiştirmek istendiği sorularının cevabına kadar bütün problemlerin cevabını uygulanan müfredatlar da bulmak mümkündür (Akbaba, 2005: 17).

Çağın gerekliliklerini karşılayabilecek bireylerin yetiştirilmesini sağlamak ve hızla değişen dünyada öğretim programlarının yenilenmesi ve güncellenmesi ihtiyacı doğrultusunda müfredatları geliştirme, yenileme ve güncelleme çalışmaları 2005'te başlamış, 2015-2016 eğitim öğretim yılında tamamlanmıştır. 2016-2017 eğitim öğretim yılının başından bugüne ise farklı bir boyut kazanarak 51 müfredat ekseninde kapsamlı bir şekilde bir yenileme çalışması yapılmıştır. 2017-2018 eğitim yılından itibaren 1, 5 ve 9'uncu sınıflardan başlayarak kademeli bir şekilde uygulamaya konulan programın giriş bölümüne 'değerler eğitimi' başlığı altında bir bölüm eklenmiş ve bu değerler eğitimi tüm derslerin içinde konu olarak yer alacak şekilde düzenlenmiştir. Yeni müfredatta "Değerler Eğitimi" yerleştirildi. Yeni müfredat programının "derslerin içeriği" kısmında tanıtılan "Değerler Eğitimi" hakkında şöyle denildi:

"Türk Millî Eğitim Sistemi'nin temel hedefleri arasında öğrencileri sağlıklı, mutlu bir şekilde hayata hazırlamak, iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmak yer almaktadır. Bu bağlamda değerlerin eğitim süreci içerisinde kazandırılması ve yeni nesillere aktarılması hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılık açısından da son derece önem taşımaktadır."

Değerler eğitimi, insan hayatını düzenleyen, insanların iletişim kurmalarına yardımcı olan, insan davranışlarına amaç, anlam ve sorumluluk yükleyen bir bilinç yüklenmesi sürecidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015). 20. yüzyılın başlarında Dewey ve Whitehead gibi bilim insanları eğitimden beklenenin 'tam bir insan' yetiştirmek olduğunu belirlemişlerdir. Bundan dolayı değerlerin eğitim sistemi içinde çeşitli etkinlikler ve dersler aracılığıyla öğrencilere kazandırılması beklenmeye başlamıştır (Akt.: Belet ve Deveci, 2008: 765).

2016-2017 eğitim öğretim yılında yapılan yenileme çalışmaları ile dünyada ve ülkemizde yaşanan sosyokültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında öğrencilerin gelecekte toplumun üretken üyeleri olarak sahip olmaları gereken nitelik dokusu da değişmiştir. İçerisinde bulunulan çağda, öğrencilerin sahip olmaları gereken temel bilgi, beceri ve değerlerin yanı sıra bunları edinme sürecindeki farkındalıkları da önem arz etmektedir. Ayrıca kazanılmış olan özelliklerin hayatın farklı alanlarında kullanılabilmesi için iyi bir donanım ve altyapıya sahip olunması da bir gerekliliktir. Bu durumda müfredatlar öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler doğrultusunda çağın gerekliliklerini, ferdin ve toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yenilenmiştir. Okuldaki etkinlikler, aleni yahut örtük olarak öğrencilerin değerlere ilişkin bilgi ve kavrayışlarını,

toplumun bir üyesi olarak belirli değerleri davranışa dönüştürmeleri için gereken becerileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Önceki müfredatlardan farklı olarak yenilenen müfredatlarda değerler ve değer eğitimi müfredatların ana odağını oluşturmuştur. Mevcut müfredatları da kapsayan geniş bir literatür taraması yapılmış, disiplin alanlarının her birinde kazanımlarla (eğitim öğretim hedefleriyle) ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen millî, manevi ve evrensel değerler 10 (on) ana başlık altında toplanmış, bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar belirlenmiştir.

Tablo 1. Öğrencilere Kazandırılması Hedeflenen Değerler ile Bunlara İlişkin Tutum ve Davranışlar

DEĞERLER	DEĞERLERLE İLİŞKİLİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR
ADALET	Adil olma Eşit davranma Paylaşma
DOSTLUK	Diğerkâmlık Güven duyma Sadık olma Vefalı olma Yardımlaşma
DÜRÜSTLÜK	Açık ve anlaşılır olma Doğru sözlü olma Etik davranma Güvenilir olma Sözünde durma
ÖZ DENETİM	Davranışlarını kontrol etme Davranışlarının sorumluluğunu alabilme Öz güven sahibi olma
SABIR	Azimli olma Tahammül etme
SAYGI	Alçakgönüllü olma Başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma Diğer insanların kişiliklerine değer verme
SEVGİ	Aile birliğine önem verme Fedakârlık yapma
SORUMLULUK	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma
VATANSEVERLİK	Çalışkan olma Dayanışma Kurallara ve kanunlara uyma Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma Toplumu önemseme
YARDIMSEVERLİK	Cömert olma Fedakâr olma İş birliği yapma Merhametli olma Misafirperver olma Paylaşma

2017’de değişen müfredatlar çerçevesinde değer eğitimi, bütün eğitimin amacı olduğu için ayrı bir öğrenme alanı olarak görülmemektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin değerleri müfredatların bütünleyici bir parçası olarak ele alması ve uygun yaklaşımları kullanarak öğrencilerine kazandırması gerekmektedir. Öğrencilere okul içinde ve dışında değerleri pratiğe dönüştürmeleri için uygun ve etkili fırsatlar sağlanmalıdır. Değerlerin anlamlı ve kalıcı olması için öğrencilere kazanımların konu ile ilişkilendirilerek ve konu anlatımından ziyade öğrencilerin akıl yürütme, sorgulama, araştırma, yorum yapma, bağlantı kurma ve değerlendirme becerilerini

kullanabilecekleri drama, rol oynama vb. çalışmalarla aktarılması gerekmektedir. Değerlerin aktarılmasının sadece sınıf veya okul ortamı ile sınırlı kalmaması, okul-aile iş birliğinin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Değerler eğitiminde okula, müfredata öğretmene ve öğrenciye yüklenen anlam da çok önemlidir. Ders programında planlı bir süreç ve işleyiş yoksa öğretmen ne zaman ne anlatacağının planını yapmıyorsa, okulda, zümrelerde birlik olmazsa öğrenciden ne isteneceği ve bilgilerin öğrenciye nasıl kazandırılacağı tam olarak belli değilse iyi ve nitelikli bir eğitimden ve doğal olarak nitelikli bir değer eğitiminden de bahsedilemez. Programlarda değer ifadelerini verip geçmek ile öğrencilerin değerleri içselleştirmesini beklemek ancak hayal ürünüdür (Ulusoy, 2016).

Amaç

Bu araştırmada değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımını belirlemek amaçlanmıştır. Sınıf düzeylerine göre ünite, konu, kazanım ve açıklamaları incelenerek hangi değerle ilişkilendirilebileceği belirlenmeye çalışılmış, programın değerleri ne kadar kapsadığı, hangi düzeyde hangi değere ne kadar ağırlık verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 9. sınıf tarih programı ünite, konu, kazanım ve açıklamalarına göre hangi değerlerle ilişkilendirilebilir?
2. 10. sınıf tarih programı ünite, konu, kazanım ve açıklamalarına göre hangi değerlerle ilişkilendirilebilir?
3. 11. Sınıf tarih programı ünite, konu, kazanım ve açıklamalarına göre hangi değerlerle ilişkilendirilebilir?

Önem

Müfredatlar hazırlanırken hangi üniteye hangi değer verilmesi gerektiği belirtilmediği için araştırmacı tarafından böyle bir çalışma yapılmak istenmiştir. Alana bu anlamda bir katkı sağlayacağı düşünüldüğü için öğretmenlere hangi ünite ve hangi kazanımda hangi değeri paylaşabileceği konusunda rehberlik yapabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma tarama türünde nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak tarih dersi 9, 10 ve 11. sınıf 2017 öğretim programı dokümanları kullanılmıştır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu, var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır" (Karasar, 2000: 80). Doküman incelemesi, araştırılması düşünülen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama aracı olarak tarih 9, 10 ve 11. Sınıf öğretim programı dokümanları kullanılmıştır. Araştırmacı öğretim programında yer alan ünite kazanımlarını ilgili değerle ilişkilendirmeye çalışmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik için yapılması gereken işlemlerden biri de uzman görüşüne başvurmaktır. Bu sebeple çalışma ISOEVA uluslararası da yaklaşık 20-25 kişiye sunulmuştur. Sunum sonrası yaşanan tartışmalar ve öneriler dikkate alınmış ve analizler yeniden gözden geçirilmiştir. Bu aşamada analizlerle ilgili 2 alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Onlardan gelen dönütler ışığında çalışmaya son şekli verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM**1. 9. Sınıf Tarih Programının Ünite, Konu, Kazanım ve Açıklamalarına Göre Hangi Değerlerle İlişkilendirilebileceğine Dair Bulgular Ve Yorumlar**

Bu bölümde ünitelere göre kazanımlara yer verilmiştir. Bu kazanımlar incelenerek hangi değer ifadesiyle ilişkilendirilebileceği araştırmacı tarafından belirlenen çizelge ile ifade edilmeye çalışılmıştır. 9. sınıf tarih programı 5 ünite ve 31 kazanımdan oluşmaktadır. Buna göre üniteler ve kazanımları aşağıdaki gibidir:

1. ÜNİTE: TARİH VE TARİH YAZICILIĞI

9.1.1. Bir araştırma alanı ve bilim olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.

9.1.2. Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar

9.1.3. Tarihin dönemlendirilmesi ile ilgili farklı yaklaşımları analiz eder.

9.1.4. Tarihî olay (vaka) ve olguyu (vakıa) ayırt eder.

9.1.5. Tarihî bilginin tarihçiler tarafından nasıl meydana getirildiğini analiz eder

9.1.6. Tarihî bir konu hakkındaki farklı bakış açılarına dayalı yorumları karşılaştırır.

2. ÜNİTE: KADİM DÜNYADA İNSAN

9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

9.2.2. Milattan önceki dönemde yeryüzündeki başlıca yerleşim alanlarını ve medeniyet çevrelerini tanıır.

9.2.3. Erken İlk Çağ'da siyasi gücün kaynakları ile siyasi organizasyon türlerini ilişkilendirir.

9.2.4. Erken İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.

9.2.5. Erken İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

9.2.6. MÖ 350-MS 1250 arasında Asya ve Avrupa'daki önde gelen siyasi organizasyon türlerini kavrar.

9.2.7. Evrensel hukuk ilkelerinin İlk Çağ'ın sonlarından itibaren yazılı kanunlar hâline getirilmeye başlandığını kavrar.

9.2.8. İlk Çağ'ın sonlarında ve Orta Çağ'da konar-göçer ve yerleşik hayat tarzları ile askeri organizasyon biçimleri arasındaki bağlantıları analiz eder.

9.2.9. İlk Çağ'ın sonlarında ve Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olmalarının gerekçelerini analiz eder.

9.2.10. Yazının icadı sonrasında gelişen yazılı kültürlerin ve bilimsel çalışmaların; insanın ve medeniyetlerin tarihselliklerinin süreklilik kazanmasındaki rollerini kavrar.

3. ÜNİTE: İLK VE ORTA ÇAĞLARDA AVRASYA

9.3.1. Türk topluluklarının Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanıır.

9.3.2. İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.

9.3.3. Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılarından analiz eder.

9.3.4. İslamiyet öncesi dönemde Türk topluluklarının yaşadıkları coğrafyaların bu toplulukların hayat ve geçim tarzlarına etkisini analiz eder.

9.3.5. Asya merkezli Türk devlet ve topluluklarının çevrelerindeki yerleşik imparatorluklarla ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.

9.3.6. İslamiyet öncesi dönemde askerî kültürün Türk hayat tarzındaki yerini ve önemini değerlendirir.

4. ÜNİTE: İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

9.4.1. İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.

9.4.2. Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arabistan Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.

9.4.3. Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.

9.4.4. Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.

9.4.5. Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.

5. ÜNİTE: TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE ANADOLU'YA YERLEŞMESİ

9.5.1. Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.

9.5.2. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında meydana getirdiği değişimi analiz eder.

9.5.3. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi ve sosyal gelişmeleri kavrar.

9.5.4. Anadolu'ya yapılan Türk göçlerinin sebep ve sonuçlarını analiz eder.

Tablo 2. 9. Sınıf Tarih Programında Üniteler ve Kazanım Numaralarına Göre Değerlerin Dağılımı

9.SINIF DEĞERLER	ÜNİTELER ve KAZANIM NUMARALARI					TOPLAM
	1	2	3	4	5	
ADALET	2-3-5-6	3-4-6-7-9	2-3-4-6	1-2-3-4-5	1-2-3-4	
	4	5	4	5	4	22
DOSTLUK	2-3-4	1-2-5-8-9-10	2-4-6	2-3-4-5	1-2-3-4	
	3	6	3	4	4	20
DÜRÜSTLÜK	2-4-5-6	4-7	6	2-4-5	1-2-3-4	
	4	2	1	3	4	14

ÖZDENETİM	1-2-5-6	1-3-4-6-7-8	2-3-4-5-6	2-3-4	1-2-3-4	
	4	6	5	3	4	22
SABIR	1-5	1-4-5-7-8-9	1-2-3	3-4-5-6	1-2-3-4	
	2	6	3	4	4	19
SAYGI	2-6	4-7-9	2-4-6	2-3-4-5	1-2-3-4	
	2	3	3	4	4	16
SEVGİ		1-4-5-7-8-9	2-4-5-6	2-4	1-2-3-4	
		6	4	2	4	16
SORUMLULUK	2	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10	2-3-4-5-6	2-3-4-5	1-2-3-4	
	2	10	5	4	4	25
VATANSEVERLİK	1-2-3-4	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10	1-2-3-4-5-6	2-4-5-6	1-2-3-4	
	4	10	6	6	4	30
YARDIMSEVERLİK	1-4-5-6	1-4-5-7-8-9-10	2-4-5-6	2-3-4-5	1-2-3-4	23
	4	7	4	4	4	23

Bu çizelgeye göre, tüm ünitelerde en çok vatanseverlik, sorumluluk ve yardımseverlik değeri yer almıştır. Bu değerleri özdenetim ve adalet takip etmiştir. Dostluk, sabır, sevgi, saygı değerlerinden sonra en az rastlanan değer dürüstlük olmuştur. 1. Üniteye yer verilen değerlerin dağılımı sırasıyla; yardımseverlik, özdenetim, adalet, dostluk, sabır, sevgi, saygı ve dürüstlüktür. Adalet, dürüstlük, özdenetim, vatanseverlik ve yardımseverlik değeri 1. Ünitinin kazanımlarında en çok kullanılan değer olarak belirlenirken, kazanımlarla ilgili olarak sevgi değerine rastlanılmamıştır. 2. ve 3. ünitelerin kazanımlarıyla ilgili olarak en çok sorumluluk ve vatanseverlik değerinin kullanılabileceği görülmektedir. 4. Üniteye vatanseverlik ve adalet, 5. Ünitinin tüm kazanımlarında tüm değerler verilebilir.

2. 10. Sınıf Tarih Programının Ünite, Konu, Kazanım ve Açıklamalarına Göre Hangi Değerlerle İlişkilendirilebileceğine Dair Bulgular Ve Yorumlar

Bu bölümde ünitelere göre kazanımlara yer verilmiştir. Bu kazanımlar incelenerek hangi değer ifadesiyle ilişkilendirilebileceği araştırmacı tarafından belirlenen çizelge ile ifade edilmeye çalışılmıştır. 10. sınıf tarih programı 7 ünite ve 30 kazanımdan oluşmaktadır. Buna göre üniteler ve kazanımları aşağıdaki gibidir:

1. ÜNİTE: YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

10.1.1. Türklerin Anadolu'da devletleşme sürecini etkileyen faktörleri açıklar.

10.1.2. Türkiye Selçuklu Devleti ve Eyyubi Devleti'nin Haçlılarla yaptıkları mücadelelerin sebep ve sonuçlarını kavrar.

10.1.3. Anadolu'daki ilk Türk siyasi teşekküllerinin birbirleriyle ve çevre devletlerle olan ilişkilerini uzlaşma ve çatışma bağlamında değerlendirir.

10.1.4. Moğol İstilasası'nın Anadolu'da meydana getirdiği siyasi, sosyal ve kültürel değişimi analiz eder.

2. ÜNİTE: BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1300-1453)

10.2.1. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş sürecini kavrar.

10.2.2. Osmanlı Beyliği'nin devletleşme sürecini Bizans'la olan ilişkileri çerçevesinde analiz eder.

10.2.3. Rumeli'deki fetihler ile iskân ve istimâlet politikalarının amaçlarını ve etkilerini analiz eder.

10.2.4. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da Türk siyasi birliğini sağlamaya yönelik faaliyetlerini analiz eder. Osmanlı Devleti'nin beyliklere yönelik politikalarındaki değişime değinilir.

10.2.5. Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasındaki mücadeleyi ve bu mücadelenin etkilerini değerlendirir.

3. ÜNİTE: DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER

10.3.1. Beylik döneminde Osmanlı askeri gücünün farklı muharip unsurlardan meydana geldiğini kavrar.

10.3.2. Devşirme Sistemi'nin ve Yeniçeri Ocağının Osmanlı devletleşme sürecine etkisini analiz eder.

10.3.3. Tımar Sistemi'nin özelliklerini siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan değerlendirir

4. ÜNİTE: BEYLİKTEKİ DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

10.4.1. Süfîlerin ve âlimlerin öğretilerinin Anadolu'nun İslamlaşmasına etkisini kavrar.

10.4.2. Türkiye Selçuklu ve Osmanlı Devleti Dönemlerinde dinî görünümlü hareketlerin siyasi ve sosyal yapıya etkilerini analiz eder.

10.4.3. Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfının devlet idaresi, hukuk ve ilim hayatında üstlendiği rolleri analiz eder.

10.4.4. Osmanlı ilim anlayışını değerlendirir. Taşköprülüzade'nin ilimler tasnifi üzerinde durulur.

10.4.5. Osmanlı coğrafyasında sözlü ve yazılı kültürün toplum hayatına etkilerini analiz eder.

10.4.6. Osmanlı coğrafyasındaki zanaat, sanat ve kültür faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder.

10.5.2. Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyetini güçlendirmesinde etkili olan siyasi gelişmeleri analiz eder.

10.5.3. I. Süleyman (Kanuni) Dönemi ve sonrasında Osmanlı Devleti'nin siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı bakımından olgunluğa eriştiğini kavrar.

10.5.4. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.

10.5.5. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

6. ÜNİTE: SULTAN VE KAPU HALKI

10.6.1. Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder

10.6.2. Osmanlı siyasi hayatında bütünlük ve istikrarın sağlanmasında padişahın ve tek hanedanın önemine kanıtlar gösterir.

7. ÜNİTE: KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

10.7.1. Osmanlı Devleti'nde Millet sisteminin yapısını analiz eder.

10.7.2. Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerleşim yerlerinin İslam kültürünün etkisiyle geçirdiği dönüşümü analiz eder.

10.7.3. Osmanlı Devleti'nde devletin toprak üzerindeki mülkiyeti ve çiftthane sisteminin, zirai üretimin sürdürülmesindeki rolünü kavrar.

10.7.4. Lonca Teşkilatı'nın Osmanlı ekonomik sistemi ve toplum yapısındaki yerini analiz eder.

10.7.5. Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayattaki yerini ve önemini kavrar. Vakıfların sosyal hayatta üstlendiği rollere (imar faaliyetleri, dinî ve sosyo-ekonomik hizmetler) değinilir.

Tablo 3. 10. Sınıf Tarih Programında Üniteler ve Kazanım Numaralarına Göre Değerlerin Dağılımı

10. SINIF	ÜNİTELER ve KAZANIM NUMARALARI							
DEĞERLER	1	2	3	4	5	6	7	TOPLAM
ADALET	2-3	2-3-4	2-3	1-3-4-6	1-3-4-5	1-2	1-2-3-4-5	
	2	3	2	4	4	2	5	22
DOSTLUK	1-2-3	2-3-4	1-2-3	1-3-4-5-6	1-4-5	1-2	1-2-3-4-5	
	3	3	3	5	3	2	5	24
DÜRÜSTLÜK	1-2-3	2-3-4	2-3	1-3-4-6	1-5	1-2	1-2-3-4-5	
	3	3	2	4	2	2	5	21
ÖZDENETİM	1-2-3	2-3-4-5	1-2-3	5-6	1-3-4-5	1-2	1-2-3-4-5	
	3	4	3	2	4	2	5	23
SABIR	2-3-4	2-3-4-5	1-2-3-4	1-4-6	2-3-4-5	1-2	1-2-3-4-5	
	3	4	4	3	4	2	5	25
SAYGI			3-4	1-5-6	4	1-2	1-2-3-4-5	
			2	3	1	2	5	13
SEVGİ	1-3	2-3-4-5	1-2-3	1-6	4	1-2	2-3-4-5	
	2	4	3	2	1	2	4	18
SORUMLULUK	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3	1-2-3-4-5-6	1-2-3-4-5	1-2	1-2-3-4-5	
	4	4	3	6	5	2	5	29
VATANSEVERLİK	1-2-3	1-2-3-4	1-2-3	1-3-4-5-6	1-3-5	1-2	1-2-3-4-5	
	3	4	3	5	3	2	5	25
YARDIMSEVERLİK	1-2-3	2-3-4	1-2-3	1-3-4-5-6	1-3-4-5	1-2	1-2-3-4-5	
	3	3	3	5	4	2	5	25

Bütün değerlere bütün ünitelerde yer verilmiş, ancak bazı değerler diğerlerine göre değişik oranlarda kullanılmıştır. Sırasıyla en çok sorumluluk olmak üzere, vatanseverlik, yardımseverlik, sabır, dostluk, özdenetim, adalet, dürüstlük, sevgi ve saygı değerleri kullanılmıştır. En çok çıkanlar sayılmak üzere 1. Ünite en çok sorumluluk, 2. Ünite özdenetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik; 3. ünite sabır; 4. Ünite sorumluluk; 5. Ünite sorumluluk; 6. ve 7. Ünitelerde tüm kazanımlarda tüm değerlerin kullanılmasının

hedeflendiği belirlenmiştir. 6. ve 7. Ünitelerin tüm kazanımlarında tüm değerler kullanılabilir. Saygı değerine 1. ve 2. ünitelerde rastlanılmamıştır.

3. 11. Sınıf Tarih Programının Ünite, Konu, Kazanım ve Açıklamalarına Göre Hangi Değerlerle İlişkilendirilebileceğine Dair Bulgular Ve Yorumlar

Bu bölümde ünitelere göre kazanımlara yer verilmiştir. Bu kazanımlar incelenerek hangi değer ifadesiyle ilişkilendirilebileceği araştırmacı tarafından belirlenen çizelge ile ifade edilmeye çalışılmıştır. 10. sınıf tarih programı 8 ünite ve 23 kazanımdan oluşmaktadır. Buna göre üniteler ve kazanımları aşağıdaki gibidir:

1. ÜNİTE: DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ (1600-1774)

11.1.1. XVII. yüzyılda değişen siyasi rekabet içerisinde Osmanlı Devleti'nin ittifak girişimlerini açıklar.

11.1.2. Modern devletler hukukunun ortaya çıkışında Westphalia (Vestfalya) Barışı'nın rolünü kavrar.

11.1.3. Denizcilik faaliyetlerinin içdenizlerden okyanuslara taşınmasının dünya siyasetine ve ticaretine etkilerini analiz eder.

11.1.4. XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Batı ve Doğu siyasetini analiz eder.

2. ÜNİTE: OSMANLI SOSYO-EKONOMİK YAPISINDA BUNALIM VE DÖNÜŞÜM

11.2.1. Yeni Çağ Avrupa'sında meydana gelen gelişmeler ile bu gelişmelerin Osmanlı devlet ve toplum hayatında ortaya çıkan muhalif hareketlerle ilişkilerini analiz eder.

11.2.2. Osmanlı ekonomisinde yaşanan enflasyonun siyasi ve toplumsal etkilerini analiz eder.

11.2.3. XVII ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde artan savaş finansmanını karşılamak için alınan tedbirleri değerlendirir.

3. ÜNİTE: AYDINLANMA ÇAĞINDA OSMANLI DÜŞÜNCE DÜNYASI

11.3.1. Aydınlanma düşüncesinin ortaya çıkışı ile burjuva sınıfının yükselişi arasındaki ilişkiyi açıklar.

11.3.2. Yeni Çağ'da Osmanlı düşünce ve toplum hayatında ortaya çıkan yenilikçi hareketleri analiz eder.

4. ÜNİTE: ŞARK MESELESİ VE DENGELİ STRATEJİSİ (1774-1914)

11.4.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik tehditler ile Şark Meselesi (Doğu Sorunu) arasındaki ilişkiyi açıklar.

11.4.2. Osmanlı ile Rusya arasındaki rekabetin Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya siyasetindeki önemini kavrar.

5. ÜNİTE: DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ

11.5.1. Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi ile birlikte devlet-toplum ilişkilerinde meydana gelen dönüşümü analiz eder.

11.5.2. Modern dünyada Avrupa merkezli olarak gelişen ideolojilerin birey ve toplumun dünyayı anlamlandırma arayışlarının bir sonucu olduğunu kavrar

11.5.3. Ulus devletleşme ve endüstrileşme süreçlerinin sosyal hayata yansımalarını analiz eder.

11.5.4. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanun-ı Esasi'nin içeriklerini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirir.

11.5.5. 1876-1913 arasında gerçekleştirilen darbelerin Osmanlı siyasi hayatı üzerindeki etkilerini değerlendirir.

6. ÜNİTE: YURTTAŞ ASKERLİĞİ VE TOPYEKÛN HARP ÇAĞINDA OSMANLI ORDUSU

11.6.1. Osmanlı Devleti'nde modern ordu teşkilatı ve yurttaş askerliği konularındaki düzenlemelerin siyasi ve sosyal boyutlarını analiz eder.

11.6.2. Endüstri Çağı'nda teknoloji ve ekonominin savaşlarda artan önemi hakkında çıkarımlarda bulunur.

7. ÜNİTE: SERMAYE VE EMEK

11.7.1. Sanayi İnkılabı öncesindeki üretim tarzı ile endüstriyel üretim tarzı arasındaki farkları açıklar.

11.7.2. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.

11.7.3. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hükümetlerin ekonomik hayat üzerinde kontrol sağlamaya yönelik çabalarını ekonomik ve politik açılarından değerlendirir

8. ÜNİTE: MODERN DÜNYADA DEĞİŞEN GÜNDELİK HAYAT

11.8.1. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki nüfus hareketlerinin siyasi, askerî ve ekonomik sebep ve sonuçlarını açıklar.

11.8.2. Modernleşmeyle birlikte sosyal, ekonomik ve politik anlayışta yaşanan değişim ve dönüşümlerin gündelik hayata etkilerini analiz eder.

Tablo 4. 11. Sınıf Tarih Programında Üniteler ve Kazanım Numaralarına Göre Değerlerin Dağılımı

11. sınıf	ÜNİTELER ve KAZANIM NUMARALARI								
DEĞERLER	1	2	3	4	5	6	7	8	TOPLAM
ADALET	2	1-2-3	1		1-2-3-4-5	1	1-2-3	1-2	
	1	3	1		5	1	3	2	16
DOSTLUK		1-2-3	1-2	2	1-2-3-4-5		2-3	1-2	
		3	2	1	5		2	2	15
DÜRÜSTLÜK		1-2-3	1-2		1-2-3-4-5	1	2-3	1-2	
		3	2		5	1	2	2	15
ÖZDENETİM	1-4	1-2	1-2		1-2-3-4-5	1-2	1-2-3	1-2	
	2	2	2		5	2	3	2	18
SABIR	1-3-4	1-2	1-2	1-2	1-2-3-4-5	1-2	2-3	1-2	
	3	2	2	2	5	2	2	2	20
SAYGI	2		2		1-2-3-4		2-3	1-2	
	1		1		4		2	2	10
SEVGİ	1	3	2		1-2-3-4	1-2	1-2-3	1-2	
	1	1	1		4	2	3	2	14
SORUMLULUK	1-2-3-4	1-2-3	2	1	1-2-3-4	1-2	2-3	1-2	

	4	3	1	1	4	2	3	2	20
VATANSEVERLİK	1-2- 3-4	1-2-3	1-2	2	1-2-3- 4-5	1	1-2-3	1-2	
	4	3	2	1	5	1	3	2	21
YARDIMSEVERLİK	1	1-3	1-2		1-2-3- 4-5	1	1-2-3	1-2	
	1	2	2		5	1	3	2	16

Sırasıyla vatanseverlik, sorumluluk, sabır, özdenetim, adalet, yardımseverlik, dostluk, dürüstlük, sevgi değerleri kullanılmıştır. Adalet, sevgi, yardımseverlik ve özdenetim değeri 4. ünite; dostluk değeri 1. ve 6. ünitelerde; dürüstlük değeri 1 ve 4. ünitelerde; saygı değeri 2. ve 4. Ünite kazanımlarında yer almamıştır. 1. ünite sabır, sorumluluk ve vatanseverlik; 2. ünite adalet, dostluk, dürüstlük, vatanseverlik ve sorumluluk değerleri; 3. ünite dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, vatanseverlik ve yardımseverlik; 4. ünite sabır; 5. ünite . adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, yardımseverlik, sabır, vatanseverlik ve özdenetim; 6. ünite özdenetim, sabır, sevgi ve sorumluluk; 7. ünite adalet, özdenetim, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik; 8. ünite bütün kazanımlar için bütün değerler kullanılabilir.

SONUÇLAR

Hemen hemen tüm ünitelerin tüm kazanımları sorumluluk değeri ile ilişkilendirilebilir. En çok kullanılan sorumluluk değeri olmuştur. Bazı değerler zorlama olarak kazanımlarla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Konu olarak detaylandırılınca ya da değerle ilişkili tutum ve davranışlara girince belki bu değerde burada verilebilir diyerek sınıflandırılanlar olmuştur. Kazanıma bakıldığı zaman direk bir değerle ilişkilendirilemeyebiliyor. Sevgi değeri daha çok fedakarlık tutum ve davranışıyla karşılanmıştır. Aile birliğine önem verme ye yönelik tutum ve davranışa neredeyse hiç rastlanmamıştır. Bazı değerler ilgili tutum ve davranışla verilmeye çalışılan mesaja uzak gibi görünmektedir. Örneğin yardımseverlik değeri.

Özdenetim değeri kişisel ve kişilik özellikleriyle ilgili bir değerdir. Müfredatla "haddini bil" anlamını verecek tarzda dahil edilmiştir. Ancak devletlerinde olaylarla ilgili geliştirdikleri tutum ve davranışları olduğu düşüncesiyle meydana gelen olaylara yönelik devletin geliştirdiği tutuma bakarak özdenetim değeri yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bazı kazanımlarda tersine çıkarım yaparak, kötü örnekler üzerinden gidip olması gerekenin ne olduğu ile ilgili ya da o konuda çığneden değerin ne olabileceği gibi çıkarımlarda bulunarak o ünite ve kazanımla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Örneğin sanayi inkılabı.

Bazı kazanımlar birden çok değerle ilişkilendirilebileceği için kazanım sayısını tam olarak karşılamamıştır.

ÖNERİLER

Tüm basamaklarda yenilenen müfredatlar ve müfredatlara eklenen milli ve evrensel değerlerle hedeflenen, özlenen, varılmaya çalışılan nokta aidiyet duygusu gelişmiş, insani değerlere sahip, farkındalığı olmuş vicdanlı bir nesil yetiştirmektir. Ancak bu beklenti çok geniş bir zamanın ve yaşantının ürünü olarak ortaya çıkabilir.

Toplumda öğrenci sadece okulda yaşamadığı için aslında bu hedeflenen nesli yetiştirme işi sadece okullara bırakılmamalıdır. Teknolojiyle iç içe büyüyen nesil için ciddi bir ayıklama işine gidilmeli, olumsuz mesajların verildiği her tür yayına müdahale edilmelidir.

Değer ifadesi sadece okul ve öğretmen yaşantısıyla verilmeye çalışılıyor. Öğretmenin rol model olacağı belirtiliyor. Bu durumda toplumun öğretmenlik mesleğine yüklediği anlama göre de bu rol model olma durumu anlamlandırılabilir.

Bütün derslerde verilmeye çalışılan değerler itibarsızlaştırılmamalı, değersizleştirilmemeli, toplumun genelinin de desteği alınarak iyileştirmeye ve toplumun geneline yayılmaya çalışılmalı. Bu tür değerli haberler öne çıkarılıp itibar gösterilmeli ve kamu ile paylaşılmalı. Yeni neslin yetişmesi olayı topyekündür, toplumun her kesimi bu işin içine katılmalıdır.

Aile ve sosyal politikalar bakanlığı ve bağlı bulunan hizmetler, sağlık bakanlığı ve bağlı bulunan hizmetler ile milli eğitim beraber bir politika geliştirip ihtiyacı olan bireylere ulaşmalı ve bu çalışmalar çok ciddi bir şekilde takip edilmelidir.

Değeri verme gayretiyle amacından sapılabilir. Çok bahsedilince bıktırılabilir. İyi insan vicdanlı insan beklentisi bıktırma ya da karşı tepki geliştirmeye gidebilir. Bu değerler sadece okulla ilişkilendirilmemeli veli ile beraber götürülmeli, gerçek anlamda rehberliğe ihtiyacı olanlar tespit edilip ev yaşantısı da hedeflenen toplumu yaratmak için uygun hale getirilmelidir.

Değerlerin davranışa dönüşmesi için iyi davranışlar pekiştirilmelidir. Sosyal sorumluluk projeleri desteklenmeli, artırılmalıdır. Haberlere dikkat edilmeli. Kötü mesaj içerikli haberler ile sıradanlaştırılmamalıdır.

Değer kategorilerinin dağılımında, program ve ders kitapları arasında denge kurulmalıdır. Hangi üniteye hangi değer verileceği her sınıf düzeyinde tüm dersler için incelenmeli, nasıl verileceğine dair kaynak çalışmalar yapılmalıdır. Belirlenen değerlerin nasıl verileceği ile ilgili çalışmalar yapılabilir. Bu tarz çalışmalar müfredatları yenilenen bütün dersleri kapsayacak şekilde yapılabilir.

Milli değerler daha yükseltilecek verilmeli, evrensel değerler kavram olarak alınıp kendi özümüze uygun hale getirilip kavrama yüklenen anlam desteklenmelidir.

Belirlenen değerlerin nasıl verileceği ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, T. (2005). "Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları." *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, (54-55): 16-23.
- Alkan, C. (1998). *Özel Öğretim Yöntemleri (Disiplinlerin Öğretim Teknolojisi)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ata, B. (1998). *Tarih Öğretimine Bilimsel Problem Çözme Yönteminin Uygulanmasına Yönelik Bir Model*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2002). *Müzelerde ve Tarihi Mekânlarda Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Belet, D., ve Deveci H. (2008). "Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi," VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 2-4 Mayıs, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Çanakkale.
- Collingwood, R.G. (1990). *Tarih Tasarımı*. Çev., K. Dinçer. İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). "Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik." *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15): 69-88.
- Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Drake, F. D., ve Brown, S. D. (2003). "A Systematic Approach To Improve Students' Historical Thingking,," *The History Teacher*, 36(4): 465-589.
- Gözütok, F. D. (2003). "Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları." *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 44-64.
- Hesapçioğlu, M. (1994). *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Programları ve Öğretim*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Kabapınar, Y. (1998). Kredili Sistem ve Lise Tarih Kitapları. *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları: Buca Sempozyumu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 112-127.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 12. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köksal, H. (2008). "Çocukluk, Değişen Dünya ve Tarih Öğretiminden Beklentiler." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4): 387-396.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Günay Ofset.
- Kütükoğlu, M. S. (1991). *Tarih Araştırmalarında Usül*. 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Nichol, J. (1996). *Tarih öğretimi*. Çev.,M. Safran. Ankara: Çağrı Matbaacılık.
- Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) *Öğretim Programı (2017)*, Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, MEB, Ankara.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Safran, M. (1997). *Tarih Öğretimi ve Çağdaş Müfredat Teorileri*. Ankara: XII. Türk Tarih Kongresi.
- Safran, M. (2006). Tarih Eğitimi. *Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M., ve Ata, B. (2003). "Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış." *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. (Ed.) Cemalettin Şahin. Ankara: Gündüz Yayınları.

- Safran, M., ve Köksal, H. (1998). "Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması." G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 18 (1): 71-86.
- Sakaoğlu, N. (1998). "İlkokul Tarih Programları ve Ders Kitapları." *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. (Haz.) Salih Özbaran. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Ulusoy, K. (2016). "Tarih Öğretmenlerine Göre Türkiye'de Birlik Beraberliğin Güçlenmesi ve Uzlaş Kültürünün Geliştirilmesi Sürecinde Gerekli Ortak Değerler." *Değerler Eğitimi Dergisi*, 32(14): 103-126.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., ve Simsek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.